

Egydimenziójú emberek ülnek sík székeken. Gajev szekrényhez intézett ódája egy fakesztéses üvegplánnak szól. Valló Péter rendezése a csehovi lényegét a radikális redukált-ság uralmában foglalja össze. Érdekes kísérlet, de több szempontból is kockázatos. Ha a mostani Cseresznyészkertet összehajlítjuk a néhány évvel ezelőtti, szintén Valló Péter rendezte Ványa bácsi tragikomikumba hajló groteszk-realista színeivel, érezhető a rendező törekvése formanyelvének megújítására. Míg azonban a Ványa bácsiban harmonikus egységet alkotott díszlet, színészi játék és a csehovi „komikum”, addig ez a Cseresznyészkertben hiányokkal, maradéktalanul talán csak az előadás harmadik felvonásában valósul meg. Mindezek ellenére mégis ki lehet mondani, hogy új színfolt ez az előadás Valló Péter rendezéseinek sorában, amennyiben figyelembe vesszük, hogy a rendező eddigi színházi tudását és tapasztalatait részben figyelmen kívül hagyva és kockára téve, új eszközökkel fogott kísérletezésbe.

El Kazovszkij formalista díszlete hűvös, kijózanító keretet biztosít a darabnak, ráadásul önálló műalkotásként is vizuális él-

D E M E L Á S Z L Ó

A formában rejlő kockázat

■ C S E H O V : C S E R E S Z N Y É S K E R T ■

ményt nyújt. Az eredeti műnek megfelelően négy felvonásra tagolt előadás mindegyik egységének megvan a maga színvilága. A „gyerekszobában” játszódó első felvonás alaptónusa a fehér. Vakítóan világos az enyhén lejtő padló, amelyből kiállnak a már említett sík bútorok, asztal és székek, de nyomuk sincs a „gyerekszoba”-jellegét hangsúlyozó relikviáknak, pontosabban egyetlen gyermeki jellegre utaló díszletelem van, de az is többfunkciós. A plafont ugyanis egymás mellé szorított fehér lufik alkotják. Egyszerre kölcsönöz ez infantilis báj a rideg szobának, és utal a kertben virágzó cseresznyefákra, melyeknek virágai közismerten fehér színűek. A színpad hátsó traktusában szintén fehér, összefo-

Miklósy György (Firsz), Kátai István (Csavargó), Bálint András (Gajev), Mészáros Tamás ((Trofimov), Kovalik Ágnes (Ánya) és Kováts Adél (Ranyevszkaja)

Kovalik Ágnes, Kováts Adél és Mészáros Tamás

gott függöny lóg, akár évszázados cseresznyefa törzse is lehet. A második, mezőn játszó felvonás zöldben pompázik. A függöny és a talaj egyaránt zöld. A díszlet annyiban változik, hogy a körsugaras elemekből álló padló egyes részei hiányoznak, sajátos karaktert adva ezzel a díszletnek, amely egyre jobban hasonlít valamiféle kubista kompozícióra. Minden felvonás újabb és újabb szilánkokat hasít ki a padlóból, mintha egy láthatatlan fejsze aprítaná. A harmadik felvonás vörösét a mulatozás borgőzös mámora és a birtok eladása körüli érzelmi kitörések indokolják. A lufik itt érett cseresznyeként lebegnek a birtok felett, míg Lopahin állati és részeg dühvel neki nem áll, hogy Firsz botjával megsemmisítse a birtok megvételével végérvényesen letűnt kor eme erekléit. Az utolsó felvonásban ismét visszatér a fehér szín, a kör bezárul, a szereplők felkerekednek, hogy máshol újra lefussák már lefutott köreiket. A színeknek ez a sajátos hármasság kompozíciója, a piros-fehér-zöld – bár nem ebben a sorrendben, de mégis egymás mellett való – felhasználása azt a benyomást keltheti, hogy a darab műsoralapon is feltüntetett aktualitásai itt igazak, a magyar viszonyok között. Annál a jelenetnél, amikor Jása rimánkodik Ranyevszkájának, hogy vigye magával vissza Párizsba, merthogy nem bírja ki az itt uralkodó provinciális és „kulturálatlan” emberek közt, a Jását játszó Csányi Sándor hangsúlyosan kinéz a nézőtérre, és döbrent tekintete félreérthetetlenül tudomásunkra hozza, hogy, bizony, ránk gondolt, s így megerősítést nyer a színhasználat keltette asszociáció.

A díszlet ereje abban rejlik, hogy tudatosan tiszta és világos vonalaival steril játéktérrel biztosít a színészek számára. Nincsenek „zavaró” körülmények, apró játéklehetőségekre ösztönző külső, fizikai eszközök, pontosabban minimálisra vannak redukálva. Hasonló segítséget nyújt Morcsányi Géza új fordítása, amely megtisztítja a szöveget az archaikus beidegződésektől, és világos tartalmával pontos viszonyok ábrázolására ad lehetőséget.

Mind a tér, mind a szöveg neutralitása a Radnóti stílusánál stilizáltabb játékra hív fel, ezt követelné a rendezés logikája is, de mert itt a legnagyobb a kockázat, ez az igény mégsem valósul meg maradéktalanul. Valamiféle hajszolt birkózás folyik színész és játéka között: többen próbálnak kibányászni a szerepből, mint amennyire szükség lenne, s emiatt a redukált lényegből mindig elvész valami. A tér panoptikumjellege annyit követelne, hogy az alakok csehovi „viaszfigurákként” a sajátosságukat mutassák fel, de ez érethetően akadályokba ütközik. Kováts Adél légius Ranyevszkájája akkor a legjobb, amikor nem töpreng, hanem könnyed nőiséget hangsúlyozva, de mégis felszínesen csacsogva ismeri be, hogy például mennyire nincs tisztában a pénz értékével. Bálint András Gajev szerepében átsiklik a biliárdkifejezések fölött. A személyiségében eleve meglévő elegáns kedvesség és nyájas bohémosság, ami Gajev megformálásának alapja lehet, a nagyszerű üres szónoklatokba való belelendülésekben és az azonnali remek visszakoázásokban talál utat magának A Lopahint játszó Schneider Zoltán mozdulatainak darabosságával támogatott, végig egységes, faragatlan figurája az előadás egyik erőssége. Wéber Kata Varja-alakításában a kiborulások sikerültek igazán. Egyszerre elcsukló és felcsattanó

hangja, ahogy „anyuka” pazarlását szégyenkezve számon kéri, az egzaltált gesztusok, az ideges rohángalások megmutatják Varja kiszolgáltatottságát. A panoptikumba jobban bele tudnak illeszkedni a mellékalakok. Szimeonov-Piscsik (Szombathy Gyula), Sarlotta Ivanovna (Martin Márta) és Jepihodov (Lengyel Tamás) a vidékiesség szimbólumai. Mészáros Tamás Trofimovként a lenezett és soha komolyan nem vett idealista emblémája. Csányi Sándor Jásája maga a nyegle fiatalág, vele szemben a Miklósy György formálta Firsz a tehetetlen, duzzogó öregség.

Tagadhatatlan, hogy az előadásnak vannak még be nem értett, elnagyolt pillanatai. De az is nyilvánvaló, hogy kockázat nélkül nincs kísérlet. A Radnóti Színház Csehov-ciklusának negyedik darabja nemcsak Valló Péter rendező szempontjából nyújt újat, de a színház és a társulat részéről egyaránt áldozatokat kívánó megújulás újabb lépése, amely, be kell vallani, soha nem könnyű.

CSEHOV: CSERSZNYÉSKERT (Radnóti Színház)

FORDÍTÓ-DRAMATURG: Morcsányi Géza. **DÍSZLET:** El Kazovszkij. **JELMEZ:** Bánki Róza. **SZCENIKUS:** Kövesi Károly. **ZENE:** Vodku v glotku. **RENDEZŐ:** Valló Péter.

SZEREPLŐK: Kováts Adél, Kovalik Ágnes, Wéber Kata, Bálint András, Schneider Zoltán, Mészáros Tamás, Szombathy Gyula, Martin Márta, Lengyel Tamás, Marjai Virág e. h., Miklósy György, Csányi Sándor, Kátai István.